

quid enim repugnat? Nam similiter potest animam separatam alibi jam existentem præsentem facere corpori sine formali unione, sicut Samuel in forma visibili Sauli apparuit, et Moyses similiter apparuit in transfiguratione Domini. Nec potest cum probabilitate dici illas animas non fuisse realiter, et substantialiter præsentem, ubi visibiliter apparebant, quia id valde repugnat proprietati illorum verborum, *Et apparuerunt illis Moyses, et Elias*, et similibus. Neque enim fingi potest, quod habuerint aliam unionem physicam ad illa corpora, in quibus apparebant, quamvis illa substantialiter non formarent, quia nec anima est capax talis unionis, nec illa est necessaria, imo vero neque intelligibilis est. Denique quando totus homo mutat locum, etiam anima mutat propinquitatem, vel indistantiam ad alia corpora; ergo mutat suum Ubi, seu localem præsentiam, quam prius habebat in tali spatio, et respectu centri, et polorum mundi, et non mutat modum unionis; ergo signum est, modum præsentiae esse distinctum a modo unionis, et de esse magis absolutum, ac proinde esse posse sine unione; ergo frustra fingitur in Angelis talis unio ultra substantialem præsentiam.

14. *Ad fundamentum contrariae sententiae in num. 2.* — *Ad primam rationem contrariam eodem numero.* — *Ad secundam.* — *Ad tertiam.* Fundamentum contrariae sententiae solum probat Angelum non esse in loco sine aliquo modo superaddito substantiae ejus; non tamen probat illum esse modum unionis. Unde cum addit non posse esse alium facile negatur: quia ipsum Ubi angelicum est modus substantiae ejus, et non est modus unionis, ut probatum est. Imo cum assumitur illa unionem esse possibilem: esto id concederetur, nihil posset inferri, quia oporteret ejus necessitatem probare, quae certe nulla est. Addo vero falsam esse assumptionem, nam censeo illam unionem esse impossibilem, saltem per naturalem potentiam creaturae, et ordinariam Dei, quidquid de potentia absoluta disputari possit. Quod autem ibi addebatur de distantia spiritus a corporibus, statim examinabimus, quale sit. Denique utilitates, quae in dicta sententia considerantur, nihil probabilitatis, vel credibilitatis illi adjungunt. Nam prima tantum abest, quod sit utilitas, vel potius inconueniens a nobis reputetur, et ita posset argumentum retorqueri, quia absurdum reputamus dicere, Angelum intra mundum existentem posse nullibi esse, id est, in nullo certo, ac definito mundi loco, ut su-

pra ostensum est, et iterum postea videbimus. Secundum vero punctum de mundi transitu ab extremo ad extremum sine existentia in medio, dubium est, tamen licet id admittatur, dicimus sine dicta unione posse optime saluari, ut infra videbimus. Quod si forte non posset defendi ille transitus sine modo unionis: potius esset negandus talis transitus, quia nulla ratione ostenditur necessarius, quam admitenda unio, quae multum rationi repugnat. Denique quod ultimo loco ponitur de præsentia Angeli in majori, vel minori loco, per modum ubicationis, sufficientissime declaratur, ut in superioribus visum, et iterum in sequentibus occurret.

CAPUT VII.

PER QUID TANDEM ANGELUS SIT IN LOCO EXTRINSECO.

1. *Vera conclusio.* — Superest, ut in hoc puncto nostram sententiam proponamus. Dicimus ergo, Angelum esse in loco per solam præsentiam substantiae suae indistantis a corpore, in quo esse dicitur, ac proinde denominationem hanc essendi in loco ex parte Angeli solum dicere intrinsecum modum præsentiae, seu Ubi, quod supra capite secundo explicuimus: connotare autem coexistentiam corporis in eodem situ seu spatio, in quo Angelus præsens existit. Hanc sententiam inter Scholasticos, clarius explicuit Richardus in 1, dist. 37, art. 2, quæst. 1, ubi dicit, rationem formalem applicationis Angeli ad locum esse simultatem ejus cum loco, vel cum re in loco existente. Et in solut. argum. idem repetit, et magis declarat. Et ex modernis eam optime declarat, et defendit Pesantius, et eam tribuit Alensi, 2 p., quæst. 32, memb. 1, et Henrico, quodl. 2, quæst. 9, et quodl. 4, quæst. 17, et aliis scholasticis asserentibus, Angelum esse in loco per suam substantiam: et merito, nam isti non excludunt modum præsentiae ubicationis, ut in capite secundo explicavi, sed excludunt operationem, et quidquid ei simile cogitatur, aut petitur ultra dictam præsentiam. Et eandem defendit cum magna exaggeratione Daniel Malonius in 2, dist. 8, disp. 9, sect. 2 et 3, cum his, quae addit in quarto ubi respondendo ad primam quæstiunculam aperte dicit, eo ipso quod Angelus habet suum Ubi spirituale, simul cum Ubi alicujus corporis esse ibi in loco definitive. Et pro eadem sententia merito allegari potest Hugo de sancto Victore, lib. de

Sacrament., part. 3, cap. 18, dicens: *Angelum esse in loco, quoniam alicubi præsens cernitur, et esse localem, quoniam cum sit alicubi, non ubique invenitur.* Inferius autem ait, *Spiritum esse localem, quoniam in loco per præsentiam naturæ, et operationis concluditur.* Verumtamen non adjungit operationem, quia sit necessaria ad præsentiam, per quam jam dixerat Angelum esse in loco, sed quia ex limitata operatione colligitur Angelum esse naturæ finitæ, et postulantis præsentiam definitam, nam per hoc declarat, Angelum esse localem.

2. *Probatum primo.* — *Secundo.* — *Duplex denominatio ex loco.* — *Ostenditur primam competere Angelo.* — Potest autem hæc sententia persuaderi primo a sufficienti partium enumeratione, quia nihil aliud invenitur necessarium, ut Angelus alicubi, seu in aliquo loco esse dicatur, ut probatum est excludendo omnia alia, quae in Angelo, vel extra Angelum, præter ea, quae diximus, necessaria esse dicuntur, vel certe cogitari possunt. Secundo directe ostenditur hoc sufficere, quia in his locutionibus per quas, et Scriptura sacra, et omnes communi sermone dicimus Angelum esse alicubi vel hic, aut alibi, duplex denominatio ipsius Angeli considerari potest: una est intrinseca et adhærens Angelo, quamdiu ipse in se non mutatur, alia est extrinseca, qualis esse solet, quae ab extrinseco loco sumitur. Sed ad utramque denominationem sufficit Ubi angelicum, connotando simultatem, seu propinquitatem alicujus corporis; ergo hæc sufficiunt ad rationem formalem constituentem Angelum in aliquo loco. Major ex dictis in secundo capite, et in discursu istius est satis manifesta, et per proportionem ad Ubi, et locum corporeum facile intelligi ac persuaderi potest. Minor autem ostenditur quoad priorem partem, quia Angelus dicitur esse hic, vel alibi intrinsece ab illo modo intrinsece præsentiae, quem in capite secundo declaravimus: nec ulla alia denominatio intrinseca ex vi existentiae in loco illi convenit; ergo ad hanc denominationem sufficit ille modus, qui in Angelo est spiritualis, et a corpore per se non pendens.

3. *Ostenditur competere quoque secundam.* — *Declaratur in rebus corporis.* — *Item in præsentia Christi Domini in hostia consecrata.* — Altera vero pars facile probatur, quia ad illam denominationem extrinsecam sufficit coexistentia, et simultas corporis, et Angeli secundum intimam realem præsentiam. Quod potest exemplis declarari: nam Deus est per præsentiam in rebus, quas per potentiam creat, illum

autem esse in rebus, Deo solum addit denominationem extrinsecam: nam ob hanc causam sine sui mutatione cœpit esse in illis. Quae denominatio formaliter, et per se non fundatur in operatione, sed in intima præsentia et simultate, quam habet Deus cum omni re quam creat. Declaratur etiam in corporibus: nam si ab aqua in vase contenta Deus auferret quantitatem, conservando substantiam localiter immotam, substantia aquae maneret intra latera vasis, et quasi penetrative cum aere, qui spatium illud replere posset, et tunc per denominationem extrinsecam diceretur substantia aquae esse in illo aere, vel in loco ejus, scilicet, in vase, et ad illam sufficeret intima præsentia, seu indistantia inter substantiam aquae et aërem, aut vas. Item in Eucharistia Christi corpus vere dicitur esse in hostia consecrata, et in loco ejus, et sub illis speciebus, solum quia ibi habet præsentiam substantialem per intrinsecum modum suum indistantem ab Ubi specierum, et intime simul cum illis. Neque inter corpus Christi et species, alia unio formalis vel physica intervenit, ut suo loco ostendi, et ex dictis contra præcedentem opinionem satis confirmatur: nam est eadem proportionalis ratio. Quamvis autem probabile sit, esse aliquam mutuam efficientiam inter corpus Christi et species, non est tamen ratio formalis essendi ibi, nec ad hanc denominationem corporis Christi erat per se necessaria. Unde quia Christus est ad modum rei spiritualis, optimum inde argumentum sumitur ad similem denominationem in Angelo explicandam.

4. *Probatum tertio posita conclusio.* — Denique confirmatur, quia nulla est ratio cur illa propinquitas et simultas ad hujusmodi denominationem non sufficiant. Nam in corporibus propinquitas, et indistantia inter ultimos terminos, seu superficies sufficit, ut unum dicatur esse in alio: cur ergo intima præsentia Angeli ad corpus, non sufficit, ut dicatur esse in illo? Dices non videri satis, quia illud *esse in*, alium respectum præter præsentiam significare videtur, sicut in loco corporali addit relationem continentis. Respondetur hanc denominationem non debere cogitari omnino similem, et ejusdem rationis in Angelo et in corpore, quandoquidem media quantitate, et ad modum ejus in loco existit. Nam in multis est dissimilitudo, ob quam dicunt Patres esse in loco abusive vel æquivoce. Igitur in Angelis *illud esse in corpore*, præter intrinsecum Ubi angelicum, solum denotat terminum relationis præsentiae existentis in Angelo: ad quam relationem et terminum

eius sufficit similitas utriusque extremi in eodem spatio. Dicitur autem Angelus esse in corpore, potius quam e contrario, quia propter suam perfectionem apprehenditur a nobis per modum actus et formæ assistentis corpori. At vero corpus quantum non dicitur esse in loco per intimam præsentiam alterius corporis, quia nullum secum admittit penetrative in eodem spatio. Sed dicitur esse in corpore sibi vicino et contiguo secundum ultimam superficiem ejus.

5. *Explicatur magis proxima responsio ex discrimine inter corpus et Angelum.* — Et quidem physice rem considerando etiam illud esse in loco solum connotat terminum realis præsentiae, et propinquitatis unius corporis ad aliud, cum denominatione extrinseca unius ab alio. Quia vero ultima superficies corporis propinqui interdum habet dispositionem ad recipiendum in se aliud corpus, ut est in superficie concava respectu convexæ, vel in interna superficie hujus cubi respectu aeris intra illam contenti: ideo in communi modo loquendi illa superficies vocatur locus, quæ se habet per modum recipientis vel continentis, cum tamen in rigore quocumque modo superficies unius corporis terminet, et circumscribat quantitatem alterius, respectu illius habeat rationem loci, saltem partialis. In hoc ergo non est comparatio facienda inter locum Angeli et corporis: nam corpus est in loco, ut circumscribente, Angelus vero est in loco, ut illi intime assistens. Quanquam posset etiam Angelus dici esse in loco circumscribente corpus, in quo intime adest, sed illud esset remote, et per aliud, ut ita dicam, per mediatam denominationem. Nam immediate solum corpus (in quo est Angelus) est in alio circumscribente ipsum. Et ob hanc causam si duo corpora essent penetrative in eodem spatio, neutrum diceretur esse in alio, sed utrumque in superficie circumscribente, quia sunt in loco modo connaturali et quantitativo, et sic neutrum terminat, seu circumscribit alium. At vero substantia corporea privata quantitate (ut in aqua supra exemplum ponebam) posset dici esse in corpore, cui est præsens, quia non esset ibi modo corporeo, sed ad imitationem spiritualis substantiæ. Sed hæc ad modum loquendi pertinent: nam res satis declarata est, simulque satisfactum est fundamento aliarum opinionum, et potissimæ difficultati in principio capitis circa hoc punctum propositæ.

CAPUT VIII.

OBJECTIONI OCCURRITUR, ET QUALIS SIT RELATIO PROPINQUITATIS, ET DISTANTIÆ IN REBUS SPIRITUALIBUS, DECLARATUR.

1. *Objectionis pars una.* — Contra nostram vero resolutionem præcipue objiciunt auctores quartæ sententiæ, quia ex nostra opinione sequitur inter Angelos posse esse propinquitatem, et distantiam fundatam immediate in illis sine interventu corporum, et similiter posse Angelum distare a corpore, etiamsi neque Angelus sit in corpore, nec inter ipsum, et corpus reale, ac corporale spatium interjectum sit. Consequens utrumque falsum est, ergo et nostra resolutio: sequelæ ut claræ supponuntur. Minor autem probatur primo a priori, ex differentia inter corpus quantum et spiritum: nam quantitas natura sua secum affert extensionem longitudinis, latitudinis, etc. Et ideo in se habet intrinsece distantiam, propinquitatem, et situm, et quod possit, quantum ex se est, superficie circumdari, et ejus capacitatem replere. At vero spiritus est indivisibilis, et ideo de se non est capax distantiae, vel propinquitatis, quia, seclusa quantitate, nullum reale intervallum intelligi potest.

2. *Ejusdem objectionis pars altera.* — Et declaratur quia, sublato fundamento, manere non potest, quod in eo fundatur: sed fundamentum distantiae, et propinquitatis est quantitas, ergo in his, quæ quantitate carent per se spectatis, non potest distantia, vel propinquitatis intervenire. Probatur minor, quia quantitas habet terminos extrinsecos, in quibus distantia, vel propinquitatis fundatur, spiritus vero caret hujusmodi terminis, et ideo non est capax distantiae, aut propinquitatis, imo neque Ubi proprii, si omnino extra corpus sit. Secundo probatur idem, nam alias sequitur Angelum extra cælum esse posse, quod est impossibile, alias esset in nihilo, cum extra cælum nihil sit. Tertio sequitur si essent in rerum natura Angeli sine corporibus inter eos esse potuisse realem distantiam, quæ tamen concipi non potest, quia inter eos nihil esset: ergo nec vera intercedo illic concipi potest. Quarto alias esset situs in Angelis secundum se spectatis, et consequenter omnes differentiarum positionum, ut esse supra, aut infra, Angelis tribuendæ essent. Hæc autem omnia sunt absurda, et ex defectu nostræ imaginationis

proveniunt, quia cum non possimus concipere Angelos, prout in se sunt, et ex sensibilibus illos concipiamus, interdum deficimus, quæ sunt propria corporum illis accommodando.

3. *Ad primam objectionem in numero primo.* — *Effugium.* — *Impugnatur.* — Hæc vero objectio non solum non infirmat nostram sententiam, verum potius illam suadet, et confirmat. Unde respondendo in forma concedimus primam, et secundam sequelam, et negamus minorem, seu consequentiam. Et veritas utriusque consequentis declaratur, ac persuadetur: quia nemo negabit Angelos existentes nunc in cælo Emyreo tantum distare ab Angelis, qui sunt in inferno, quantum cælum empyreum ab igne inferni distat; ergo illa distantia est inter ipsos spiritus secundum se spectatos. Dicitur forte illam distantiam non esse inter spiritus secundum se, sed ratione corporum, in quibus sunt, et ideo solum per accidens, et quasi per extrinsecam denominationem Angelis convenire. Sed qui sic distinguunt, confundunt modum cognoscendi nostrum cum re ipsa: cum tamen soleat esse magna diversitas inter hæc, quando modus non est aliquid in objecto cognitum, sed ex parte cognoscentis, vel medii cognoscendi se tenet. Verum est ergo nos per distantiam corporum metiri, et cognoscere distantiam inter spiritus, nihilominus tamen in re ipse immediate, et per se est distantia inter ipsos spiritus, et non potest esse solum ratione corporum, seu per denominationem extrinsecam ab illis. Probatur primum, quia ut duo Angeli tantum inter se distent, quantum cælum, et infernum, oportet ut alter habeat realem præsentiam in cælo, et alter in inferno: sed Angelus non est præsens cælo, per ipsummet cælum, vel per solam denominationem ab illo, sed per suum intrinsecum Ubi comparatum, et relatum ad Ubi cæli, et idem est de Angelo existente in inferno, ut in capite secundo satis probatum est; ergo distantia inter ipsos Angelos non fundatur in corporibus, in quibus sunt, sed in propriis, et intrinsecis Ubi utriusque Angeli.

4. *Effugium aliud evertitur primo.* — *Evertitur secundo.* — Dices saltem esse necessarium, ut ipsa angelica Ubi sint relata ad talia Ubi illorum corporum. Sed contra, quia hæc etiam relatio deservit cognitioni nostræ, non est tamen in re ipsa fundamentum relationis distantiae inter ipsos Angelos: sed solum est tale Ubi Angelicum. Quod probatur primo, quia relatio præsentiae ad cælum, in quo est Angelus, so-

lum addit ipsi Ubi Angelico, vel denominationem extrinsecam, vel ad summum relationem: neutra autem potest esse fundamentum alterius relationis, nimirum distantiae ab alio corpore, vel spiritu. Secundo quia mutato corpore, cui est Angelus præsens si Angelus immotus maneat, ut revera potest, sicut supra ostensum est, manebit eadem distantia inter illos duos Angelos, sive ubi ipsi sunt succedant alia corpora, sive non succedant per absolutam Dei potentiam, quia semper idem intervallum, quod etiam ex reali quantitate plenum, manere potest.

5. Ad vitandam autem vim hujus rationis dicunt, Angelum sublato corpore in quo est, si aliud ibi non succedat, nullibi manere, ac proinde nec propinquum, nec distantem a quovis corpore, vel spiritu relinqui. Sed hoc ipsum nos absurdum reputamus, et minime intelligibile, de quo jam diximus, et infra speciale dubium movebimus. Et deinde sequitur ex illa responsione, spirituale Ubi Angelicum, et omnino omitteri, sublato omni corpore, et realiter mutari mutato corpore, alteroque ibi succedente, etiamsi distantia a polis fixis non varietur. Et e contrario mutato corpore secundum locum, conservata præsentia Angeli ad ipsum, Angelum non mutare intrinsecum Ubi quæ omnia nobis videntur absurda, ut de multis jam probatum est, et de aliis tractando de motu Angelorum in sequentibus dicemus.

6. *Ad primam objectionis primam partem in n. 1.* — *Fundamentum distantiae est intrinsecum Ubi.* — *Id declaratur in corporibus.* — Præterea, hoc magis declarabitur respondendo ad objectiones factas. Ad primam dicimus fundamentum proximum distantiae realis respectu extremorum non esse quantitatem corpoream, sed Ubi intrinsecum, et reale, sive corporale sit, sive spirituale. Dixi autem *respectu extremorum*, quia in distantia reali duo possunt considerari. Unum est relatio inter extrema realia: aliud est spatium, quod necessario interponitur inter extrema distantia inter se. Ut ergo spatium sit reale, oportet ut sit quantitate corporea plenum: quia si nullum corpus ibi sit, intervallum illud non erit aliquid reale, quia intervallum dicitur latitudinem, et extensionem, quæ non est realis nisi in quantitate. Verumtamen hoc reale medium non est fundamentum realis distantiae, prout dicit relationem inter extrema, sed solum Ubi utriusque extremi. Quod patet manifeste in corporibus. Primo quidem in his quæ intra mundum sunt: si Deus aerem hujus cubi in nihilum redigeret, et medium hoc va-